

ARDAHAN YAYLASINA BARAJ, BUYRUN CENAZE NAMAZINA!*

"Biz kimleriz?/ Biz, Altaylar'dan gelen yiğitleriz!" diyen dizelerle şişirirdik göğsümüzü çocukluğumuzda. Yiğitlik, akıncılık, dürüstlük pek övündüğümüz tarihimizin birer parçasıydı. Günler, aylar, yıllar, on yıllar geçti, duygular, yargılar değişti... Şimdilerde, "Biz kimleriz?" diye başladık mı şiire, "Biz, sorgusuz sualsiz yemeyi sevenleriz!" diyesimiz geliyor. Öyle tutkunu olduk ki küçükçük çıkarların, öyle başıboş bir gidişin, serseri akıntıların önüne kaptırdık ki kendimizi...

Unutup kim olduğumuzu, nerden geldiğimizi, dünyanın en güçlü sömürgecilerini çıplak elle yurdumuzdan kovaladığımızı, onurumuzu filan, Mustafa Kemal'imizi toprağa verir vermez değişmeye başladık. Dokuzyüzkırklarda, yükselen değer Alman ırkçılığının arkasında saf durduk, ellilerde "küçük Amerika" düşleriyle neyimiz var neyimiz yoksa satışa sunduk. Sattık Allah sattık, bugünlere vardık sata sata. Önce Kuvayimillie armağanı demiryollarını, "kömünist" damgasıyla tutuklayıp paslanmaya bıraktık. Anlı şanlı petrol şirketlerinin önünde eğildik secdeye... Anadolu'yu kara ve kamyonyollarıyla donattık. Gazete kağıtlarıyla örttük cesetlerimizin üstünü. Kan gölleriyle bezedik dağ başlarını. Dört yön on altı rüzgarda petrol istasyonlarının bayraklarını dalgalandırdık. Petrol aldık, asfalt aldık, lastik aldık, yedek parça aldık, otomobil, kamyon aldık, kanımızı, canımızı verdik. Sabahlara değin ıslıl ıslıl ışıkları yandı kokulu durak yerlerinin, batakhanelerin...

Köylerimizi traktör mezarlığına çevirdik ilkin, hayvancılığın, tarımın vurduk kapısına kilidi, tuttuk batının yolunu sonra. Varoşlara yığıldık yarı aç yarı tok... Betona, asfalta, aptal kutularına, takkeye, türbana tutuklandık. Kültürümüzü arabeske, secde yönümüzü paraya döndürdük.

Tersine dönmüş çorap gibi, içi dışına, altı üstüne geldi memleketin birkaç on yılda!

Sormadık hiç kendimize, "neden ille de sanayileşiyoruz?", ya da, sanayi ille de böyle mi olur diye... Tarımda, hayvancılıkta ileri teknik kullanımını sağlasak, üreticiyi örgütleysek, dünyanın en katkısız, en lezzetli etine, sütüne, meyvesine, sebzesine, doğasına yazık etmesek demedik... Ne Bursa ovası dinledik, ne Trakya havası! Gemlik'ten girip Pendik'ten çıktık pisletirken. Marmara'yı öldürüp Karadeniz'e yöneldik. Onyediy bin can verdik depremin vurduğu, tarım alanına kondurulmuş yapılarda, akıllanmadık! Gördüğümüz her yeşil alana, mavi Anadolu göğüne, bir kokulu fabrika bacası, her deniz kenarına, duru sular ağzına bok

akıtan bir çarpık işletme kondu. Bedelsiz verdik fidanlıklarımızı, eleştirenleri yerden yere vurduk. "Hainler, sanayileşmeye, vatandaşa iş kapısı açılmasına karşı çıkıyorlar!" diye. Sanki tarımda, hayvancılıkta, balıkçılıkta, tütünde, fındıkta, dünya tatlısı ette, sütte, peynirde, balda iş kapısı yoktu... Sanki, tarım ürünleri, hayvancılık ürünleri, insanı, tekniği, sosyal üretimi, örgütlülüğü kullanamazlar, ülke geleceğini kurtaramazlardı.

Özetçesi, geleceğimizi, kendi beynimiz, kendi onurumuzla değil, yurt dışındaki egemenlerin, sömürgeci isteklerince düzenledik. Onların dışladığı, ülke topraklarından kovaladığı atıkları, fabrikaları buyur ettik baş köşelerimize. Planı, pilavı onlardan isteyip birlikte, çalakaşık giriştik kendimizi yemeye. Aç kaldıkça, piyasalarımız bozuldukça da kendi aramızda kavgalar çıkardık, hainler bulduk, it dalaşına giriştik. Ülke geleceğini belirleyeceği varsayılan planlama örgütlerini, bilim kuruluşlarını, kaderkismetçi takunyacılar, yabancı şirket temsilcilerine yuva yaptık. Amerikan Morrison'larını, Amerikan vatandaşlarını, zenginsever, "te- shirt"lü yöneticileri seçtik başımıza. Amerikan Başkanı bizim başbakanımızın armağan ettiği kravatla kameraların karşısına geçti diye düğün bayram ettik, göklere uçtuk sevinçten.

Yaşamdan ders almayı hiç öğrenmedik! Aynı yanlış bin kez yapmayı sevdik. Hırsıza teslim ettik evimizi, barkımızı, güzelim yurdumuzu.

geldik bugüne...

Yanlışlarla çoğaldık, yanlışlarla yaşadık. Sığmaz olduk kentlere, tüketim delisi olduk. Açıklarımız büyürken, enerji açığımız da olduğunu söylediler. İnanmış!

Batının istemediği, başından atmaya çalışıp atamadığı nükleer santrallara müşteri olduk önce. Nükleeri, beyazı, mavisıyla, enerjiyi tartışırken patır patır lambalarımız söndü! Karanlıklara kaldık! Fabrikalar, motorlar durdu, kesintiler başladı. "Eyvaah! Biz batmışız da haberimiz yok!" deyip tam nükleer enerjiye razı oluyorduk ki, beklenmedik gelişmeler yaşadık.

Yabancı enerji şirketlerine, hemen, karşılıksız on milyon dolarlarla avans vermemiz gerektiğini söylüyordu adı büyük politikacılarımız. Kışa kesin karanlık ve soğukla girecektik yoksa! Korktuk, titredik! Derken, bir de baktık ki, anlı şanlı enerji yöneticilerimiz, yurt savunmasından sonra hırsız kovalamayı da kendine iş edinen memetçiklerin, jandarmaların arasında, kelepçeyle yürüyorlar mahkeme kapılarına. Birden kalktı elektrik kesintileri! Enerji açığının bir soygun abartması olduğu anlaşıldı. Ellişer milyon dolar avans isteyen yabancı şirketler sindi köşesine, ve ülkenin tepesinde koşturdu!

Jandarma enerji soruşturması yapar mı, bizim jandarmamız Gestapo mu, savcı politikacıyı sorgularsa adalete siyaset karışmış olmaz mı, siyaset mi adaletten çıkar, adalet mi siyasetten, cumhurbaşkanı bakana gereğini yapın diye dosya atar mı, cumhurbaşkanı olmadan önce koca bir hukuk adamı olan büyüğüne nankör biz seçtik seni diyebilen bir politikacı kime güvenir, kiminki densizliktir derken bunalımı patlattı iyi saatte olsunlar... Elleri kaldırıp yukarı, boşverip uçkuru, hırsız, uğursuzu, bir kez daha teslim olduk!

Ekonomiden sorumlu, dışalım, dış hanımlı kurtarıcıları, işleri, eşleri, şortlarıyla sabahdan akşama naklen yayınlayıp halkımıza, temizlik isteyen dürüst politikacıları, onurlu, namuslu insanlarımızı bir bir aldık görevlerinden. Amman! Amerikan patentli ve çok "ulusal" ekonomik programımızın başına bir iş gelmesin diye soluğumuzu tuttuk! Borsa dibe vurdukça, Amerikan sermayesiyle, para piyasalarımızla kedi fareyle oynar gibi oynaşan küresel şirketleri görmezden gelip, kurufasulye yediğinden gaz kaçıran komşumuzu sorumlu bildik, "hain!" diye üstüne yürüdük! "Amman, ne hapşırın, ne yellenin, ne yüksek sesle konuşun, Maazalah, para piyasalarımız biraz alıngandır!" diyerek ağıtlar yaktık.

geldik baraja

Bugün olmasa da büyüyen, çoğalan bir milletiz, yarın elbet olur enerji açığımız... Şükürler olsun, şimdilik suyu da bol ülkeyiz. Doğal dengeye en az zarar verecek enerji kaynaklarından biri diye bildiğimiz baraj yapımı, olası elektrik açığı için elbet iyi bir seçim derken... yerleri karıştırdık! Ya da, biz biraz şaşırdık!

Bir de baktık ki, Anadolu'nun çatısına, 2000 metre yükseklikteki Ardahan yaylasına baraj hazırlıkları var! Ölçümler yapılıyor bir yandan, tarla ederleri çoğalıyor, millet kalıt kavgasında, yıllar önce batıya göçmüşler geri dönmüş, baba tarlası sınırında payına düşeceği bekliyor. Kamulaştırma paraları şimdiden ağız suları akıtıyor, insanlar baraj yaptırdığını göğsünü gererek ballandıran politikacıların arkasında kutlama kuyruğunda... Bir el ovuşturmadır, para kokusu, oy kokusudur ki ortalığı alan, sormayın gitsin!

Baraj yapımı için düşünülen yer, Ardahan Ölçek ve Ur (Altaş) köyleri arasında Kür nehrinin geçtiği vadi, Maranın Deresi'dir. Kür'ün aktığı bu vadinin iki yanı, düz, plato şeklinde uzanan yayla toprakları, ormanlar, çayırırla örtülü. Barajla birlikte, kaçınılmazca yükselen sular, onbinlerce hektar alanı kaplayacak. Çevredeki Ölçek, Ur, Duduna (Balıkçılar), Beyrekhatun, Gölebert (Çamlıçatak), Orağaz köylerinde, çok geniş bir alan su altında kalacak. Bu köylerden en az üçü haritadan silinecek. Baraj çevresindeki olası yerleşim sakınca ve yasağı da düşünüldüğünde, etkilenim alanının büyüklüğü, çevre sosyal

yaşamındaki değişiklik yeni boyutlar kazanacak. Bölgenin sulu tarım gibi bir seçeneği yok. Barajdan böyle bir yarar beklenmiyor. Toprak, zaten yayla toprağı, bol sulu... Bir de temmuzu ağustosunu dinlemeyip sıfır derecelere düşen sert iklimi, sebze meyveye uygun olmayan bol kırığılı geceleri var ki... Bire iki üç verimle köylünün babadan görüp ektiği arpayı buğdayı çoktan bırakıp yem bitkisi ekimine yönelmesi gerek ama, nerde köylüye yol gösterecek tarımcı, ziraatçı... Hani devletin tarım, hayvancılık politikası, yönlendirmesi?

Gelelim yine baraja... Barajın elektrik üretiminden başka katkısı olmayacak yöreye...

Sözü edilen bölge, Güneybatı Kafkasya coğrafyasında, bir yüksek yayla, bir çiçek, yeşillik, Sarıçam ormanı, ot cennetidir. Kuzey yarımkürenin bizimle aynı paraleldeki tüm coğrafyası yazın amansız sıcaklarla kavrulurken, ak bulutlardan kekik kokulu yağmurlar düşer bu topraklara. Bin çiçek açar göz alabildiğine, baş döndüren bal yüklü rüzgârlar eser yaylalarda, duru sulu vadilerde. Ceylanlar gezer Sarıçam ormanlarında... Sessese kuşlar öter her köşesi ayrı bir tarih hazinesi peglerde. Serin, uzun soluklu havada yüz yılı aşkın yaşar insanlar. Güneş yanığı yüzlerindeki yüz yıllık kırışıklıklarda, Kaf dağlarının söylenceleri, masalları, destanları seslenir.

Şimdi yoğun bir hazırlık var! Yörenin yetiştirdiği tanınmış adlardan, Erciyes Dağı'nda çiğ altında kalarak ölen Dağcılık Federasyonu eski başkanı, Prof. Dr. Mecit Doğru'nun anlatımıyla, dünyanın en zengin çiçek çeşidine, en dengeli florasına sahip bir yöreyi barajla altüst etmeye hazırlanıyoruz! Doğru hocamız, dünyada gezmedik yer, çıkmadık dağ bırakmamış bir çevreci, doğa tutkunu, özüyle sözü bir, yaman bir Türkçü idi. İki tümcesinden birinde, üç sözcüğünden ikisinde, doğup büyüdüğü Kaf Dağları'nın güzelliğini anar, çektiği resimleri, kaydettiği kuş seslerini sunardı dünyanın dostlarına.

Dünyanın dört yanında, masallara, söylencelere konu olmuş Kaf Dağları ve onun en güzel parçasının, kuzeydoğu Anadolu'daki Ardahan yaylalarının değerini on yıllardır bilemedik. Dünyada, yalnızca bu yörede, kar olmadığı sürece yaşayan, müthiş kır çiçeği zenginliğini, renk cümbüşünü, kokuyu, kuş sesini görmezden, duymazdan geldik. Oturduğunuz yerden, en az otuz, kırk ayrı kır çiçeğini birden görebileceğiniz bir özgün, özel yayladır anlatmaya çalıştığımız. Yörenin başlıca, doğal, kendiliğinden oluşmuş, unutulmuş gelir kaynağı, yok saydığımız, öldürmeye çalıştığımız büyükbaş hayvancılık ve arıcılıktır. Çok zengin kır çiçeği örtüsünde beslenen arısının balı, hayvanının sütüyle elde edilmiş, katkısız, doğal ürünlerin dünyada bir eşinin daha olmadığı inancındayız.(Bölgede arıcılıkla, kaşar üretimiyle geçinen bazı uyanıkların ürünlere kattıkları hileye, hurdaya, bölgedeki üretici örgütsüzlüğüne bir kez daha dikkat çekmekte yarar var.)

Tüm doğal zenginliklerimizin olduğu gibi, bu yöremizin de hakkından gelmeyi bilecektik elbet! Önce Sarıçam ormanlarına saldırdık baltayla, hızarla, koyun sürüleriyle... Dağ başlarına, vadilere sıkıştırdık, azalttık, yok olmaya bıraktık. Şimdi sıra, yöreyi suyla kapatmaya, barajla oluşacak iklim değişikliğiyle güzel floranın içine etmeye geldi. Soyunduk baraj yapmaya, girdik para ve oy kuyruğuna! Ülkenin ve yörenin geleceği mi? Hadi canım sen de!

Bizden tarafta, yüreğinde yurt sevgisini, insanlık onurunu yaşatanlarla birlikte, doluya koyduk almadı, boşa koyduk dolmadı. Bizim düşündüğümüzü, bu barajı tasarlayanlar da düşündü mü acaba dedik, şöyle bir yükselttik sesimizi. Su altında kalacak köylerde, bugünkü sayıyla, yaklaşık beşbin (5.000) dolayında büyükbaş hayvan beslenmekte, sağılmaktadır. Sonbahardan parası verilmiş sütlerin tüccar tarafından 100.000 Türk Lirasına (Yanlış okumadınız, market raflarından en az 600.000 Lira'ya satın aldığımız süt için üreticiye 100.000 ödeniyor!) alındığını, batı köylüsünün yakındığı 200.000 lik süt ederinin bölgede düş olduğunu da unutalım. 5.000 hayvandan, ortalama günde 30.000 litre süt sağılmaktadır. Sağım süresini, yılda beş ay varsaydığımızda, yaşam kaynağı, 4.500.000 litre sütü, süt ürünü peyniri, kaşarı, yağı ekonomiden söküp atmanın hazırlığı içindeyiz! Hayvan eti, derisi, zarar görecektir arıcılık, sular altında kalacak sarıçam ormanları, günün birinde akıllanır da bölgeyi dış gezginciliğe açabilirsek olası turizm gelirlerini de hesaba katmasak bile, yalnızca bu hesap, bölgeye verilecek zararın büyüklüğünü göz önüne sermektedir.

Baraj, bölgede iklimi değiştirecek, bitki örtüsünü bozacak, doğal dengeyi karıştıracak, hayvancılık ve arıcılığa büyük bir yıkım olacaktır. Su altında kalacak bölgede dünyanın en güzel Sarıçam ormanları (*Pinus Silvestris* cinsi) bulunmaktadır. Uluslararası çevre sözleşmelerine imza atarak korunmasına katıldığımız bu ormanların su altında kalmayan kısımları da oluşacak yeni iklimle birlikte, büyük bir olasılıkla yok olacaktır. Bu cins ormanlar, iki- üç yüz yıl önceki ekolojik koşullarla oluşmuş, yapay olarak yenilenemeyen ve en önemlisi, ıslak bir ot ve rengârenk çiçek tabanına sahip olduğundan -sıkı durunuz!- yanmayan, yakılamayan ormanlardır!

Böylesi büyük doğal ve ekonomik yitimlere kapı açacak bir barajın yapımında hangi hesaplar, hangi planlar, politikalar etkili oldu bilemiyoruz.

Ardahan yaylasına baraj, bu güzel yörede, doğanın, çiçeğin, yaylanın, ormanın sonu demek olacaktır. Ardahan'ın cenaze namazı gibi... Her cenazede olduğu gibi, arada bir kaç ölü yıkayıcı da bahşiş türünden para kapacaktır elbet...

Bölgenin hemen batısında, çok derin bir vadiden akarak geçen, iki yanında, çok yerde tarıma, hayvancılığa uygun yer bırakmayan, üzerinde baraj yapımı çok kolay Çoruh Nehri

dururken, Kür nehri üstüne, Ardahan yaylasına baraj yapılmasının anlamını çözebilmek çok zordur. Enerji gereksinimi için, yakındaki bu yörede kurulacak barajlardan getirilecek enerjinin ederiyle Ardahan'ın baraj yapımıyla yitirecekleri bir an önce karşılaştırılmalı, yörenin geleceği kurtarılmalıdır!

Lütfen beyler, bu kez olsun, biraz durup düşünelim. İnsanımızın, yöremizin, ülkemizin geleceğini, başıboş bir gidişe, hesapsızlığa, ya da küçük çıkarlara kurban etmeyelim.

Bıkmadık mı cenaze namazı kılmaktan?

14 Temmuz 2001

Dr. A. Alper AKÇAM

Eczacılar Sitesi, Çağrısan Köyü, Mudanya- Bursa

0 224 5663411, 0 56207650723